

(Политика, 11.1.2010)

Уочи Божића и на преласку старе у нову годину увек се актуелизује „календарско питање” и недоумице да ли би Српска православна црква требало да прихвати прослављање Рођења Христовог по грегоријанском календару и придружи се православним помесним црквама које га већ славе истог дана када и највећи део хришћанског света. Противници напуштања јулијанског календара истичу да би прелазак СПЦ на грегоријански календар међу верницима био протумачен као попуштање према римокатолицима и унијаћење, што би довело до нових подела међу верницима и можда раскола.

На другој страни, заговорници промене црквеног календара указују на потребу да сви хришћани највеће празнике прослављају истог дана. О овој за СПЦ још увек „осетљивој” теми ставове су укрстили протојереј-ставрофор др Радомир В. Поповић, професор Православног богословског факултета у Београду, и Живица Туцић, верски аналитичар.

Политика: Да ли мислите да је реформа црквеног календара актуелно питање којим би Црква требало да се бави или не?

Туцић: Мислим да још није, ни у Српској православној цркви ни у нашој земљи, али треба о томе да се разговара. Код нас влада мит о црквеном календару – да је јулијански календар, који сада користимо, свети и православни, а да је ма који други папски. Међутим, ја бих рекао да је календар астрономско питање и да га тако треба гледати, а не теолошко и да су цркве у свим системима, у свим државама, користиле онај календар који је користила држава. Календар цара Јулија није ничим освећен да би био свети, он је био чак пагански календар. Христос у своје време није могао у Јерусалиму други календар да користи него јеврејски. Да је јулијански календар погрешан и да га треба исправити, писао је и сам патријарх Павле. Питање календара је једно од оних којима ће се позабавити свеправославни сабор о коме се говори већ деценијама. Један календар би био доказ о јединству православља, а сада 10 од 14 православних цркава користи тај „нови календар”. Намерно се не каже грегоријански јер да је он потпуно грегоријански онда би користио и такво прорачунавање Пасхе, односно Ускрса, а он то не примењује. Значи, овај новојулијански календар, како га неки називају, а на којем је радио и наш Милутин Миланковић, сматран је у православном свету „срећним и потпуним” решењем.

Отац Радомир: По мени питање календара није црквено питање јер нема канона црквених сабора који су се бавили питањима календара. Немамо нигде назнака у прва три века хришћанске вере да се црква бавила питањима календара, дакле прихватила је постојећи. Календар је цивилизацијско питање. Свака цивилизација – хришћанска, мухамеданска, конфучијанска, има свој календар. Везивање за грегоријански календар опет није добро, јер су, не само Миланковић, него и други, показали да он није најтачнији јер не можемо говорити о апсолутно тачном календару. То је, на крају, космичко, астрономско и математичко питање у првом реду. Према Миланковићевим прорачунима за 43.200 година ће бити грешка за један дан, а по грегоријанском календару, то је за 3.323 године. Миланковићев календар је апсолутно тачнији, мада не савршено тачан. Полемике и недоумице које су присутне на релацији православни и остатак хришћанског света је некаква бојазан од прозелитизма, унијаћења, које ће бити, по многим, и путем календара. И ту реформу, нажалост, код нас везују за покушај превођења православних у римокатолике. Како ће универзална хришћанска црква прихватити, решити ово питање, то је, на крају, ствар консензуса свих цркава у свету, свих деноминација, не само православне, јер свима је стало да највеће хришћанске празнике сви хришћани у свету славе истог дана и датума, посебно Васкрс и Божић. Од 1924. године, Божић не славе сви православци заједно, што је по мени бесмислица. Ту смо негде сви помало погрешили на конгресу у Цариграду. Неки су прихватили реформисани календар, неки нису и то траје преко 80 година.

Политика: Да ли то што су пре 80 година поједине православне цркве прешле на нови календар утиче, на неки начин, на крхко јединство у православном свету? Цариградска патријаршија је прихватила нови календар, а Света Гора, која је под њеном јурисдикцијом, задржала је јулијански?

Туцић: И Московска патријаршија има одређени број парохија, на пример у Америци, које користе нови календар. Чак и унијати у Србији, гркокатолици, који признају папу за поглавара, користе два календара. Православно јединство не зависи само од календара, оно зависи од много чега. Културна особеност нашег народа и Руса је та да ми Христово рођење прослављамо у јануару, али немојмо од тога стварати неку митологију да је то свето, освећено. Веома је непрактично имати два календара. Свештеник, на пример, мора да наведе датум крштења по оба календара, а обично не зна напамет који је календар. Црква нема право да једном друштву намеће календар. То је питање државе и државног поретка.

Политика: Стиче се утисак у јавности као да је СПЦ „укочена” и да неће да прихвати промене. С друге стране, муслимани имају лунарни календар. Никада им нико није

наметао да га реформишу?

Отац Радомир: Чињеница је да су у 20. веку створене извесне расколничке групе, које се базирају на старом календару, „старокалендарци”. Можда није много познато, али у Грчкој има око 700.000-800.000, по некима чак и милион оних који не припадају званичној Атинској архиепископији, управо због календара, који је уведен 1924. године. Неке мање групе постоје и код Бугара и Румуна, вероватно и у расејању. Ипак су изазване недоумице због несагласности свих православних цркава. На конгресу у Цариграду били су и представници наше цркве, професор Милутин Миланковић, митрополит Гаврило (Дожић), потоњи патријарх. Постигнута је сагласност да треба кориговати календар, избрисати 13 дана, што су многе цркве и учиниле у том тренутку. Договор је био да то буде став свих помесних цркава, али, нажалост, то се није десило. Седамдесетих или осамдесетих година једна од предсаборских конференција у Женеви се бавила тим питањем. Довели су математичаре и астрономе и изнет је занимљив предлог да се усагласе календари. Сprovedено је анкетирање у свим помесним црквама и међуправославна комисија је стекла утисак да ће се направити већи раскол ако се крене у том правцу. Тако су одговориле Руска православна црква, Јерусалимска патријаршија, бугарска црква, наша и многе друге.

Политика: Ви сте, господине Туцићу, навели да је у Русији, проценат оних који су за прелазак на грегоријански календар четири одсто. У Бугарској је у децембру поново покренута иницијатива појединих парохија да Синод прихвати јулијански календар. Дакле, и у оним земљама које су прихватиле грегоријански календар има одступања.

Туцић: Да, али, кад погледате те расколничке старокалендарске групе, најбројније у Грчкој, оне су у хаосу. У Грчкој имате не један, него осам, девет, десет синода, који се међусобно анатемишу. У Русији се, с друге стране, то питање далеко хладнокрвније разматра. Имате занимљивог теолога у Петрограду, Владимира Хулапа, он пише чланке о потреби демитологизације календара. Нико му због тога није рекао да је јеретик или отпадник. Ми запажамо нетачност јулијанског календара већ 500 година. Замислите ако би остао јулијански календар још 10.000 година, онда бисмо дошли до тога да Божић не буде седмог јануара, него седмог марта!

Отац Радомир: Минимум минимума је да сви хришћани бар Васкрс славе истог дана. Читао сам предлог како би се усагласили сви око тог празника. Предлог је био да фиксни датум буде прва недеља после друге суботе у априлу. На томе се стало, чак су дати и многи математички прорачуни. Сад је питање астрономско, које нас мање занима, кад почиње дан у различитим деловима наше планете. Владика аустралијски Иринеј

каже: „Ми слаavimo Васкрс шест сати пре вас”. Неко је предлагао да аршин буде и паралела која иде кроз Јерусалим и Храм гроба Господњег. Празници који претходе и следе Васкрсу, који су везани, покретни празници, такође би се усагласили. Дешава се да ми слаavimo Васкрс чак месец дана пре или после римокатолика и протестаната, што је апсурд.

Туцић: Мислим да Црква превише ћути по питањима која се јављају међу верницима и међу онима другима. Видимо да се питања која постављају верници, а на која Црква не даје одговор, поново постављају, али у много екстремнијем облику. Ми бисмо морали да објаснимо верницима и као Црква зашто нисмо бољи православци од Грка. Када у шали честитам Божић 25. децембра, одмах се неко тргне и каже: „Ја нисам католик”, а ја одговорим: „Ја сам те питао да ниси можда Грк или Бугарин. А зашто ти везујеш тај календар одмах за католике?” Треба, дакле, опуштено и мирно да разговарамо. Штета је што немамо једну научну, стручну и хладнокрвну анализу, него имамо исказивање емоција. Зашто СПЦ или Богословски факултет, на пример, не би окупили теологе и да они на једној свеправославној конференцији, будућем Сабору, упуте свој елаборат, своје мишљење. На обележавању 1.700 година од доношења Миланског едикта, 2013. године, у Нишу, биће скуп свих светских поглавара православних, католичких, англиканских, протестантских и хришћани би тада могли да размотре питање општег календара.

Политика: Можда би та реформа, ипак, лакше прошла када не бисмо сами иступили као Црква, него када би се и друге православне цркве укључиле у то...

Отац Радомир: Непотребно се ствара атмосфера која нема много везе са Црквом, али је укорењена у дугој традицији. Имамо навику која је дуга, 1.500 година и више, и сада то мењати, на било који начин кориговати, изазива реакцију и заиста треба бити опрезан и увиђаван. Страх који имамо да не направимо веће расколе него што јесу је увек присутан, треба заиста бити мудар и обазрив, попут нашег патријарха који је врло трезвено писао о томе шездесетих или седамдесетих година. Имамо многољудну руску цркву, можемо претпоставити шта би тек ту настало. Неко је написао да треба много да се молимо и да имамо много стрпљења да све добро прође.

Туцић: Потребан нам је далеко интензивнији допринос богословских наука. Мислим да оне у овом тренутку недовољно доприносе. Српска теологија је у 20. веку доста тога допринела и у овом тренутку Црква мора да донесе о томе одлуку. Нови патријарх треба да направи један велики симпозијум о тим питањима, да се чује шта о томе мисле и Грци и Руси и овдашањи наши теолози. Али, да се створе услови за један заиста отворен дијалог. Не да буде „Ја сам Србин, бојим се својих владика па не смем да кажем шта

мислим". Срби су доста секуларизовани у вери. Они веру прихватају из практичнијег разлога: крштење, венчање, сахране, понекад свећа, не може да нашкоди, ако може да помогне. А цела литургија, ко ће да одстоји сат и по времена? Код нас је присутна површна побожност за коју кривим и Цркву. И сада имате мали број верника који је пун неке енергије, неке неостварености, неког заноса, на граници нереалног гледања. Није битно колико ви имате екстремиста у Цркви, битно је колико су они гласни и колико могу да заплаше већину.

Политика: Али ако је Сабор донео одлуку, као што недавно изјавио епископ шумадијски Јован у једној телевизијској емисији, да ће СПЦ последња реформисати календар, чак и после Свете Горе, да ли то значи да је стављена тачка на то питање?

Отац Радомир: Није стављена тачка, питање је актуелно и оно ће сигурно бити, по мени, веома брзо на дневном реду, не наше помесне цркве, него свих цркава. То ће питање, тако, доћи можда чак и независно од наше помесне цркве, биће изнето на дневни ред и тако ће бити и решавано у сагласју свих православних цркава, а поготово оних које се држе јулијанског календара, било формално или неформално. По мени, ту се може наћи добро, разумно решење, а да се не прекрши ниједан канон. Календар регулише свакодневни живот и верника и неверника и онда нема ни потребе да се то не реши на најбољи могући начин. Мада увек треба рачунати да ће то питање изазвати острашћеност, оправдану или неоправдану.

Туцић: Треба напоменути да није јулијански календар православан. Православни је календар тај по коме црквена година почиње 1. септембра. То је црквени календар, а овај јулијански је грађански, византијски. И то је доказ једног непознавања чињеница. Ако неко хоће да држи прави православан календар, онда година треба да му почиње 1. септембра. А то што година почиње у зиму, то је римско наслеђе. Није потребно да СПЦ уводи или не уводи нови календар док се не постигне свеправославни консензус. Шта би значило да уведе СПЦ тај календар, а да га не уведе руска црква. Јерусалимска патријаршија слави по јулијанском календару из практичног разлога. Замислите време Божића. Па се гурају и јерусалимски латински патријарх, и православни, и јерменски, и сви хоће у исто време да служе на истом месту. Зато тога нема и зато је то јако практично: 25. децембра ће ући јерусалимски латински с процесом, 7. јануара православни, а Јермени 19. јануара.

Отац Радомир: Једна од најстаријих подела у раној цркви односила се на празновање Васкрса. Тај спор је решен тек на Првом васељенском сабору у Никеји 325. године. Тако је одлучено да се Васкрсење Христово слави после пролећне равнодневице, после

јудејског Песаха (14. дан месеца нисана) и увек у недељу после пуног месеца. Међутим, црква није у канонима давала толико важност датумима и календарима, једноставно је сматрала да има преча посла. Али у времену које долази, а по мојим проценама неће проћи дуго, усаглашавање календара, слављење великих хришћанских празника, мора бити на дневном реду, не само унутар Православне цркве, него унутар целог хришћанског света. На тај начин ћемо дати слику нехришћанском свету да смо, ипак, око нечега сагласни, да нисмо потпуно разбијени. Све је ствар договора. Не бисмо много погрешили, више бисмо били сви у добитку, као универзални хришћански свет, а овако дајемо доста лошу слику пред другим верама и убеђењима. Минимум консензуса је више него нужност да понудимо савременом свету, хришћанском и нехришћанском.

(Разговор водили **Ј. Бековић**, **Т. Бојковић** и **М. Пешић**)